

NOORTE LIIGESEPÕLETIK (Juveniilne artriit)

Kui liigesepõletik algab nooremalt kui 16-aastaselt, kestab vähemalt kuus nädalat ja põhjus on teadmata, nimetatakse haigust juveniilseks artriidiks ehk noorte liigesepõletikuks. See ei ole üksainus haigus, vaid mitu haigust, mille tunnuseks on liigesepõletik. Uue liigituse järgi jagatakse noorte liigesepõletik seitsmeks alatüübiks. Neid kõiki nimetatakse kokku **juveniilseks idiopaatiliseks artriidiks (JIA)**. Eestis haigestub igal aastal umbes poolsada last, kellest pooled on haigestudes alla 5 aasta vanad.

Miks see tekib?

Noorteartriidi põhjust ei teata. Eri haigusvormidel võib olla erinev põhjus. Pärilikud tegurid võivad suurendada haigestumise riski. Mõned noorteartriidi vormid on omased vaid lapse- ja noorukieale (oligoartriit), mõned vormid esinevad ka täiskasvanueas (reumatoidartriit, psoriaatiline artriit, lüülsambapõletik).

Tundemärgid

Noorte liigesepõletiku esimene tunnus on tavaliselt hommikune liigesejäikus. Jäikus võib olla kas ainult haigestunud liigestes või üle kogu keha. Liigesevalust tingitud lonkamine, muul viisil haige liigese säästmine või uinumisraskused võivad olla ilmsed. Lapsed ei oska oma valu sõnadesse panna, see ilmneb sageli hoopis pahurusena või haigete liigeste säästmisena. Mõnikord tursub põlv või mõni muu liiges nii, et seda on kerge märgata. Noorte liigesepõletiku alguse iseloomulikuks tundemärgiks võib olla ka palavik ja õrn lööve.

Haiguse kulg

Noorte liigesepõletiku raskusaste võib olla väga erinev. See haigus kaldub kujunema pikaajaliseks ja kahjustama liigesekõhre, luud ja liigesesidemeid (ligamente). Tagajärjeks on liigese hävimine ja liigesetalitluse puudulikkus eri astmes. Silmapõletikud võivad olla salakavalad, kuna ei põhjusta silmas valu ja võivad sellest hoolimata edasi areneda.

Noorte liigesepõletikule on iseloomulik luustiku arenguhäire ja kasvupeetus. Raske haiguse või eriti tugeva hormoonravi tagajärjena võib aeglustuda pikkuskasv. Põletikulises liigeses võib luukasv paikselt kiirened. See võib valmistada raskusi, kui näiteks üks põlv kasvab teisest kiiremini. Ka alalõualuus, labajalgades, hüppeliigestes, randmetes ja sõrmedes võib esineda arenguhäireid.

Ilma ravita põhjustab noorte liigesepõletik ka südamepõletikku ja amüloidoosi; nende tüsistuste sagedus on viimastel aastakümnetel tänu ravile vähenenud.

Äratundmine

Noorte liigesepõletiku keskne tundemärk on üle kuue nädala kestnud ühe või mitme liigese põletik. Lisaks võib laps olla väsinud ja nutune, mõnikord on ka palavik ja nahalööve. Sete võib olla kiirenenud ja CRV üsna kõrge. Alati uuritakse ka reumatoidfaktorit ja tuumavastaseid antikehi (tuuma-vastuaineid), kuna nende abil on võimalik määrata haiguse alaliiki. Samuti küsitletakse vanemaid perekonnas esinevate liigesehaiguste ja psoriaasi kohta.

Ravi

Noorte liigesepõletikku ravivad eriarstid.

Ravi eesmärk on võimalikult palju vähendada lapse vaevusi ja parandada haiguse kulgu. Mõnikord jõutakse hõlpsasti eesmärgile: nõrgatoimelised ravimid ja võibolla ka mõni liigesesüst ning soovitud koduseks raviks on küllaldased. Mida raskem on haigus, seda rohkem tuleb kasutada tugevatoimelisi ravimeid ja muid vahendeid. Kogemus on näidanud, et tõhusamate ravimite kasutamine alati suurendab lapse väljavaateid paranemisele. Noorte liigesepõletiku tänapäevases ravis kasutatakse kõiki neid ravimeid, mis on kasutusel ka täiskasvanute reumatoidartriidi ravis. Võidakse määrata ka mitu ravimit korraga (kombineeritud ravi).

Väga oluline ja suuri oskusi nõudev on ravida luustiku arenguhäireid nii, et jalad kasvaksid ühepikkuseks, põlved oleksid sirged, randmed ja labajalad õige kujuga. Luude ja liigete kasvu suunamiseks kasutatakse erilisi lahaseid, tugisidemeid või lõikusi. Ravi juurde kuulub ka alalõua ja hammaste kasvu suunamine ning korrapärane silmade uuring. Algusest peale on tähtsal kohal kutseline taastusravi, milles heal algkoolitusel on keskne osa.

Ennustus

Varasematel aegadel oli noorte liigesepõletik julm haigus, mis sageli tõi kaasa raske vaegurluse, südamehaiguse või amüloidoosi ning lõppes enneaegse surmaga. Ravi tõhustamisega ja koondamisega suurtesse keskustesse on saavutatud väga häid tulemusi. Näiteks Soomes on liigesepõletikust tingitud amüloidoos täielikult kadunud ning vähenenud on juveniilsest artriidist tingitud enneaegsed surmad. Püsiv vaegurlus on jäänud haruldaseks. Tänapäeval on ka raskesti haigestunutest suurem osa töövõimeline ja suudab iseseisvalt toime tulla.

Laste liigesepõletiku liigitus

- **Üldnähtudega liigesepõletik**
 - palavik, nahalööve
- **Oligoartriit**
 - haigestunud liigeseid 1–4
- **Seronegatiivne polüartriit**
 - veres ei esine reumatoidfaktorit; haigestunud liigeseid vähemalt 5
- **Täiskavanutüüpi reumatoidartriit**
 - õige nimega seropositiivne polüartriit
 - veres esineb reumatoidfaktor; haigestunud liigeseid vähemalt 5
- **Psoriaatiline artriit**
 - nahapsoriaas ja liigesepõletik
 - kui nahapsoriaasi ei ole, siis küüntemuutused, viinersõrm või lähisugulastel psoriaas
- **Lüüsisambapõletik**
 - teise nimetusega entesiitidega artriit, spondüliit
 - liigesepõletik ja entesiit ehk kõõluste ja liigesesidemete kinnituskohtade põletik. Kui esineb vaid viimane, peab olema ka vähemalt kaks järgnevatest tunnustest: sakroiliidi (nimme-ristluuliigete põletiku) valu ristluus; HLA-B27-positiivsus, seronegatiivne lüüsisambapõletik (spondüliit) lähisugulastel, silmapõletikud, üle 8-aastane poisslaps.
- **Muud haigusvormid**